

Watervogeltelling in januari 1985

Waterfowl census in January 1985

L. M. J. VAN DEN BERGH

In 1985 werd de internationale midwintertelling in ons land uitgevoerd in de periode 5-21 januari (voor indeling teldistricten zie figuur 1). De meeste gegevens werden verzameld in en rond het voorkeursweekend 12-13 januari. De telperiode werd gekenmerkt door winters weer. Nadat de koude zich op 28 december 1984 had aangekondigd, lag de temperatuur van 3 tot 10 januari tussen -10 en -20 °C, terwijl 's nachts het kwik zelfs daalde tot -24 °C. Op 11 januari was er een kortstondige stijging van de temperatuur, met als gevolg dat het de dag erop plaatselijk enige tijd dooidde. Maar tegen de avond viel de vorst weer in en de volgende dag bleef de temperatuur weer ruim beneden het vriespunt. Daarna volgde een periode met matige vorst en nogal nevelig, donker weer. Deze situatie duurde tot 20 januari. Op 21 januari viel de dooi in met regen.

De tellers hebben het dit jaar niet gemakkelijk gehad om de gegevens bij elkaar te krijgen. Naast de vaak felle koude bemoeilijkte overvloedige sneeuwval de tellingen. In veel gebieden, vooral in het noorden des lands, waren de wegen vrijwel onbegaanbaar door hoog opgewaaid sneeuwduinen. Door de zware ijsgang waren enkele Waddeneilanden onbereikbaar voor telploegen (figuur 2). Een woord van bijzondere waardering voor alle waarnemers die deze telling tot een succes maakten, is hier dan ook op zijn plaats.

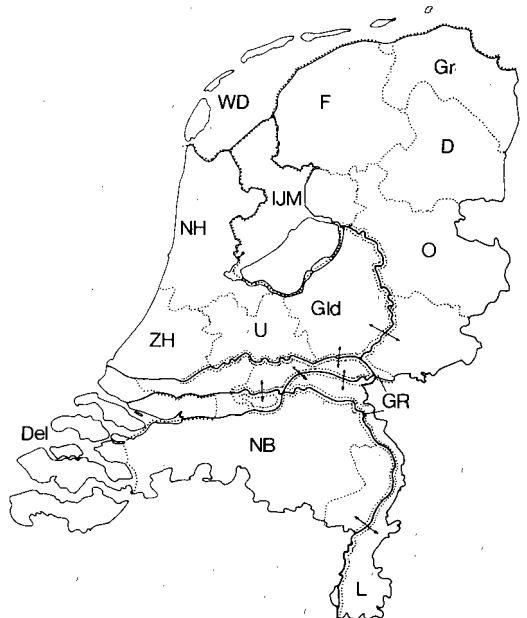
Telresultaten

Door de strenge koude en sneeuwbedekking waren in veel streken van ons land in januari 1985 nauwelijks watervogels aanwezig. Mede door de moeilijke bereikbaarheid van veel terreinen werden er minder gebieden geteld dan in januari 1984. De watervogels hadden zich sterk geconcentreerd op plaatsen waar nog open water voorhanden was. Dit was vooral het geval in het zuidwesten van het land en in het gebied van de Grote Rivieren. Het landelijke totaal van bijna 783 000 vogels (tabel 1) ligt aanzienlijk lager dan in winters met een zachte maand januari, maar komt overeen met het beeld van januari 1979, eveneens een zeer koude maand, toen er

in 448 gebieden 778 000 watervogels werden geteld. Voor de provincie Limburg zijn geen watervogels opgegeven. Doordat hier alle telgebieden met ijs bedekt waren, verbleven alle watervogels langs en op de Maas; daarvan zijn de cijfers in de kolom Grote Rivieren opgenomen.

De Meerkoet was de talrijkste soort in ons land, waarvan het aantal van ruim 245 000 in dezelfde orde van grootte lag als in januari 1979, toen er bijna 255 000 geteld werden. Grote aantallen waren er van deze soort langs de Grote Rivieren (89 000), in Noord-Holland (57 000), in het Deltagebied (35 000) en in Zuid-Holland (21 000). Ook in 1979 waren dit voor de Meerkoet de belangrijkste regio's.

Met een totaal van ruim 228 000 blijft het aantal Wilde Eenden ruim 40 000 lager dan in januari 1979. Evenals toen was deze soort ook nu weer tamelijk gelijkmatig over het land verdeeld. Gezien de ijstoestand vallen de relatief grote aantallen in de noordelijke provincies op.

Figuur 1. Teldistricten in Nederland. Counting districts in the Netherlands.

Tabel 1. Resultaten van de telling in januari 1985. *Numbers of waterfowl counted in January 1985.*

District	District	Gr	F	D	O	Gld	U	NH	ZH	NB	L	WD ¹	IJm	GRi	Del	Totaal
Aantal gebieden	Number of areas	12	36	10	23	31	37	76	26	34	0	23	18	37	97	460
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	0	9	58	25	40	52	388	58	41	0	61	137	114	1321	2304
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	2	1	2	8	5	102	868	78	0	0	198	115	597	6866	8842
Knobbelzwaan	<i>Cygnus olor</i>	180	146	64	135	169	353	707	529	102	0	13	6	1316	2708	6428
Kleine Zwaan	<i>C. columbianus</i>	0	55	5	0	753	523	134	44	156	0	143	545	1146	2697	6201
Wilde Zwaan	<i>C. cygnus</i>	0	11	16	37	48	8	111	7	10	0	29	276	273	175	1001
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	0	0	0	0	3	3	68	48	1	0	14919	50	19	4677	19788
Smient	<i>Anas penelope</i>	11	3454	0	7	442	208	11400	2928	258	0	15833	374	13628	71279	119822
Krakeend	<i>A. strepera</i>	0	0	0	0	1	2	406	101	13	0	1	150	36	92	802
Wintertaling	<i>A. crecca</i>	8	36	61	68	339	175	849	427	450	0	102	271	653	2459	5898
Wilde Eend	<i>A. platyrhynchos</i>	11053	29825	8462	10264	6319	9093	36267	10432	11629	0	15643	6666	31963	40787	228403
Pijlstaart	<i>A. acuta</i>	0	0	0	5	0	0	13	96	122	0	852	0	16	5503	6607
Slobeend	<i>A. clypeata</i>	3	5	0	0	6	1	108	61	80	0	48	0	10	174	496
Krooneend	<i>Netta rufina</i>	1	0	0	1	0	3	5	3	0	0	0	0	1	1	15
Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	433	121	15	63	217	756	12016	167	139	0	115	3207	14007	3469	34725
Kuifeend	<i>A. fuligula</i>	1427	725	22	43	370	650	22385	1570	68	0	851	11121	9130	15292	63654
Toppereend	<i>A. marila</i>	0	13	0	0	0	0	22	0	0	0	248	1106	0	990	2379
Eidereend	<i>Somateria mollissima</i>	0	5	0	0	0	0	88	0	0	0	2936	1	5	516	3551
IJseend	<i>Clangula hyemalis</i>	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	0	7	10
Zwarte Zeeëend	<i>Melanitta nigra</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	198	0	0	25	223
Grote Zeeëend	<i>M. fusca</i>	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	2	2	8
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	11	3	17	10	0	5	194	46	5	0	203	9	183	7543	8229
Nonnetje	<i>Mergus albellus</i>	5	27	21	80	12	76	185	317	43	0	133	149	221	608	1877
Middelste Zaagbek	<i>M. serrator</i>	0	0	0	0	0	0	44	9	0	0	340	63	1	4350	4807
Grote Zaagbek	<i>M. merganser</i>	102	71	27	117	6	13	247	28	2	0	514	283	836	348	2594
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	152	191	53	177	400	954	2046	885	708	0	62	142	623	691	7084
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	7092	8359	634	3237	3025	10013	57411	21266	3525	0	2364	4775	88922	35182	245805
Zwaan	<i>Cygnus spec.</i> ²	0	10	0	8	0	0	6	10	0	0	0	0	0	0	34
Zwemeend	<i>Anas spec.</i> ²	0	100	80	10	0	6	129	0	0	0	27	80	0	500	932
Duikend	<i>Aythya spec.</i> ²	0	0	0	0	0	15	71	0	0	0	44	25	0	200	355
Eend spec.	²	0	0	0	0	0	0	29	0	0	0	0	0	0	0	29
Totaal	Total	20480	43167	9537	14295	12155	23011	146203	39110	17352	0	55878	29551	163702	208462	782903

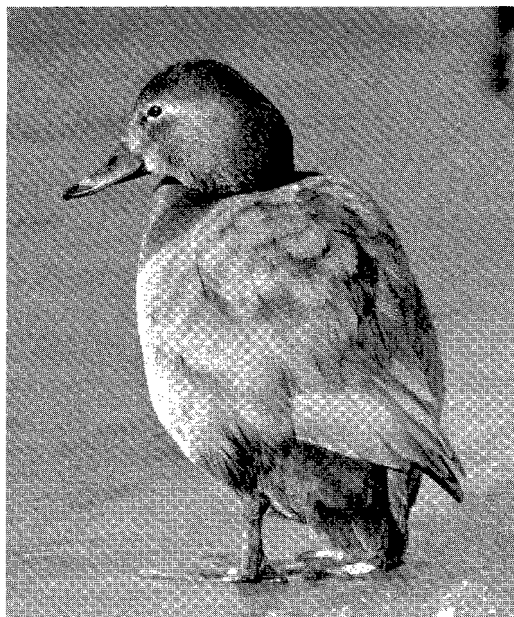
¹) onvolledige telling *incomplete count*; ²) niet gedetermineerd *not identified*

De Smient (120 000) was iets talrijker dan in januari 1979 (84 000) en 1982 (109 000). Deze vogels verbleven vooral in het Deltagebied (71 000), het Waddengebied (16 000), langs de Grote Rivieren (14 000) en in Noord-Holland (11 000). Dit zijn regio's waar nog relatief veel open water aanwezig was. Door zijn behoefte aan open water als rustgebied en sneeuwvrije graslanden of kweldervegetaties om te foerageren, is de Smient gevoelig voor streng winterweer. Dit blijkt ook uit de kleine aantallen die in de noordelijke provincies geteld werden. Ook de andere soorten zwemeenden die aan ondiep water en/of modderige terreinen gebonden zijn, werden in januari 1985 in vrij kleine aantallen in ons land aangetroffen.

Het feit dat vrijwel het gehele IJsselmeer en grote delen van de Waddenzee met ijs bedekt waren, had tot gevolg dat daar geen grote concentraties van duikeenden of zaagbekken aanwezig waren. Voor Kuifeend, Tafeleend, Brilduiker, Grote en Middelste Zaagbek en Nonnetje lagen de aantallen langs de Grote Rivieren en in de Deltawateren dan ook aanzienlijk hoger dan in het IJsselmeer of de Waddenzee.

Van de Bergeend werden de grootste aantallen (15 000) juist wel in de Waddenzee gevonden. Deze vogels profiteerden daar van de wadplaten die door de getijdenwerking vrij van ijs bleven en dus nog relatief geschikte foerageermogelijkheden boden.

Ondanks het koude weer en de sneeuwbedekking vertoefden er in januari 1985 toch nog veel

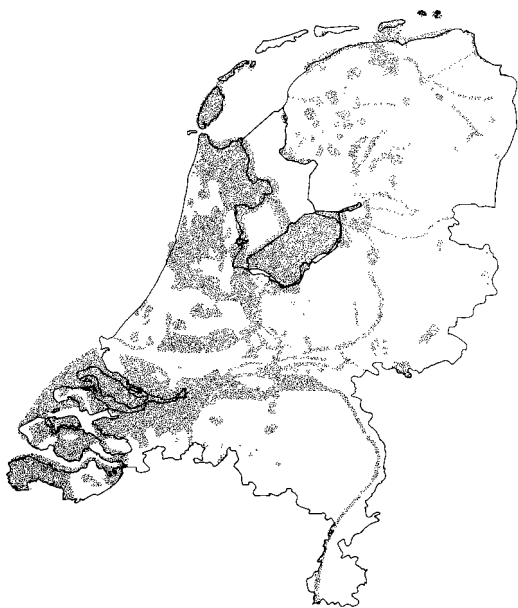
Tafeleend ♀, 28 februari 1986, Zaanstreek (Anne C. Zwaga). *Pochard Aythya ferina*.

zwanen in ons land. In vergelijking met januari 1979 lagen de aantallen aanzienlijk hoger, maar met uitzondering van de Kleine Zwaan waren het er wat minder dan in januari 1982. De gegevens uit 1975-85 zijn voor de drie zwanesoorten samengevat in figuur 3. Hieruit blijkt dat Knobbelzwaan en Kleine Zwaan de laatste jaren een tamelijk identiek patroon vertonen en de aantallen elkaar meestal weinig ontlopen. Alle drie de zwanesoorten zijn tegenwoordig talrijker dan in de periode vóór 1980. Zoals te verwachten was, waren de aantallen zwanen deze winter in het noorden des lands klein, maar er waren flinke troepen aanwezig langs de Grote Rivieren en in het Deltagebied.

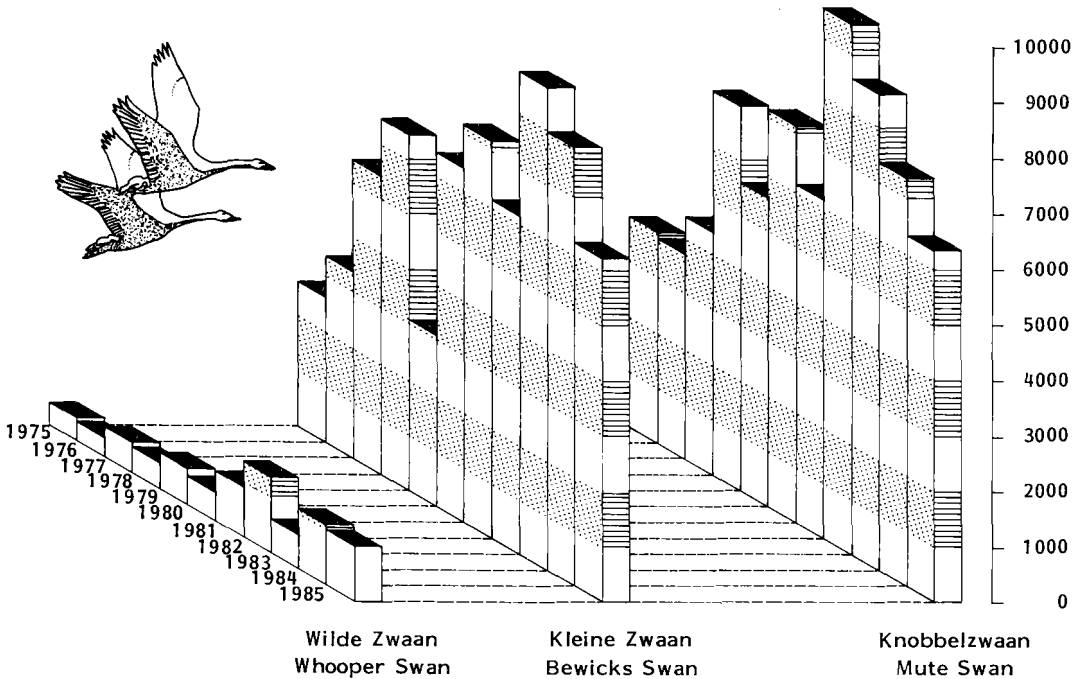
Als vogels van het open water zijn futen zeer gevoelig voor strenge vorst. De getelde aantallen van Fuut (8800) en Dodaars (2300) liggen dan ook ver beneden de cijfers van de zachte maand januari 1983. Ook van het Waterhoen werden er veel minder gezien dan bij de meeste voorafgaande tellingen.

Belangrijke concentraties

Voor veel watervogels is Nederland een belangrijk doortrek- of overwinteringsgebied. In 24 gebieden werd in januari 1985 van één of meer soorten ten minste 1% van de Noordwesteuropese populatie aangetroffen (Scott 1980). In 18 gebieden was van één soort 1% of meer van de betrokken populatie aanwezig, terwijl in zes gebieden door twee of meer soorten de 1%-norm

Figuur 2. Getelde gebieden in januari 1985. *Areas counted in January 1985.*

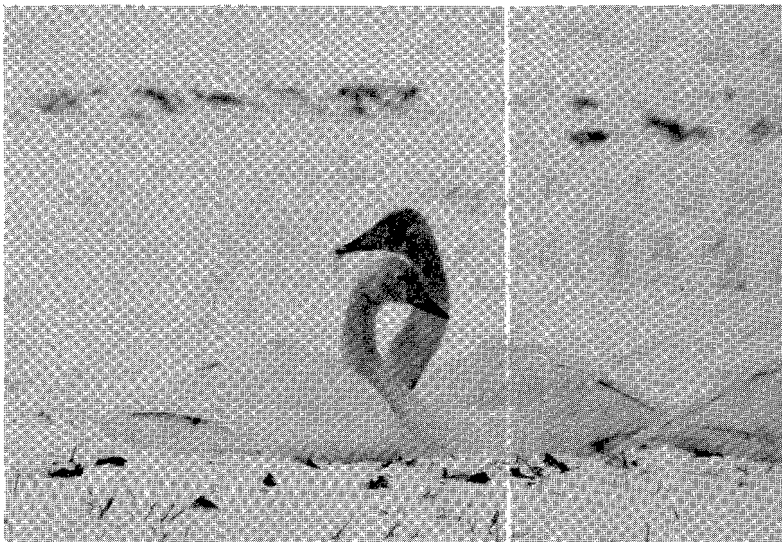
Figuur 3. Aantallen Wilde Zwanen, Kleine Zwanen en Knobbelzwanen tijdens de midwintertellingen in 1975-85. Numbers of Whooper Swans, Bewick's Swans and Mute Swans counted in the Netherlands during January 1975-85.

werd overschreden (figuur 4, bijlage). Vooral in de Deltawateren hielden zich belangrijke concentraties op. De grootste score behaalde hier het Veerse Meer met 1650 Kleine Zwanen (14% van de totale populatie). Ook het Platte van Walcheren was voor deze soort erg belangrijk (500 vogels = 4%). Een ander zeer belangrijk gebied in ZW-Nederland is het Grevelingenbekken, waar 2600 Middelste Zaagbekken (6%) en

1700 Knobbelzwanen (1%) geteld werden. In het noorden van het land was de kust van Wieringen erg belangrijk voor de Bergeend (7300 = 6%).

Summary

This paper presents the numbers of waterfowl counted in the Netherlands between 5 and 21 January 1985. This period was characterized by frost and heavy

Wilde Zwanen, 19 januari 1985, Flevoland (Arnoud van den Berg). Whooper Swans *Cygnus cygnus*.

Figuur 4. Overzicht van gebieden met normoverschrijdende aantallen watervogels in januari 1985 (Waddengebied onvolledig geteld). Aantallen geven aantal soorten aan dat de norm haalt. *Important concentrations (1% level) in January 1985 (Wadden Sea incompletely counted). Figures indicate numbers of species.*

snowfall. As a result of this severe weather, some staging areas of waterfowl could not be covered (fig. 2).

Almost 783 000 birds belonging to 26 species were counted (tab. 1). Coot, Mallard, Wigeon, Tufted Duck, Pochard, and Shelduck were the most numerous species. In 1980-85, the numbers of swans were larger than during the period 1975-79 (fig. 3). In 1985, 24 areas held one or more species with at least 1% of the NW. European flyway population (fig. 4, appendix).

Literatuur

- VAN DEN BERGH L. M. J. 1980. Verslag van de watervogeltellingen in januari en maart 1979. *Watervogels* 5: 43-64.
- 1983. Watervogeltellingen in januari 1981, maart 1981 en januari 1982. *Limosa* 56: 249-257.
- 1985. Watervogeltelling in januari 1983. *Limosa* 58: 23-26.
- 1986. Watervogeltelling in januari 1984. *Limosa* 59: 33-37.
- SCOTT D. A. 1980. A preliminary inventory of wetlands of international importance for waterfowl in West Europe and Northwest Africa. (IWRB Special Publication 2) International Waterfowl Research Bureau, Slimbridge.

L. M. J. van den Bergh,
Rijksinstituut voor Natuurbeheer,
Postbus 9201, 6800 HB Arnhem

Aanvaard voor opname 2 november 1986

Bijlage

Belangrijke concentraties per soort (tussen haakjes aantal malen normoverschrijding). *Species of which important concentrations were seen with specification per locality (figures within brackets indicate percentages of flyway population).*

Soort <u>Species</u>	Gebieden <u>Areas</u> (%)
Knobbelzwaan <u>Cygnus olor</u>	Grevelingen ZH/Zld (1)
Kleine Zwaan <u>C. columbianus</u>	Texel NH (1), Oostelijk Flevoland Fl (4), Wapenveldsche Broek en Nijoevers Gld (3), Midden-IJssel O/Gld (1), Boven-IJssel Gld (2), Eempolders U (4), Lage Zwaluwe NB (3), Haarsteeg-Bokhoven NB (1), Veerse Meer Zld (14), Platte van Walcheren Zld (4)
Wilde Zwaan <u>C. cygnus</u>	Zuidelijk Flevoland Fl (1)
Bergeend <u>Tadorna tadorna</u>	Schiermonnikoog Fr (2), Lauwerpolder Gr (2), Wieringen NH (6), Yerseke-Kreekrak Zld (2)
Smient <u>Anas penelope</u>	Texel NH (3), Midden-Waal Gld (1), Platte van Walcheren Zld (3), Verdrongen Land van Saefthinghe Zld (1)
Pijlstaart <u>A. acuta</u>	Bath-Hansweert Zld (4), Verdrongen Land van Saefthinghe Zld (2)
Tafeleend <u>Aythya ferina</u>	Ketelmeer Fl (1), Midden-IJssel O/Gld (1), Amsterdam-Rijnkanaal NH (1)
Kuifeend <u>A. fuligula</u>	Enkhuizen-Lelystad NH/Fl (2), Amsterdam-Rijnkanaal NH (2)
Nonnetje <u>Mergus albellus</u>	Nieuwe Waterweg ZH (1), Schelde-Rijnverbinding Zld (1)
Middelste Zaagbek <u>M. serrator</u>	Grevelingen ZH/Zld (6)
Meerkoet <u>Fulica atra</u>	Midden-IJssel O/Gld (1)
